

LIGA OBRONY POWIETRZNEJ I PRZECIWGAZOWEJ (LOPP) W GOSTYNIU W LATACH 1929-1932

W czasie pierwszej wojny światowej po raz pierwszy na masową skalę użyto w działaniach bojowych samolotów i broni chemicznej (gazów bojowych). Ich zastosowanie wprowadziło znaczące zmiany w sztuce wojennej. Po zakończeniu działań militarnych zaowocowało to ożywionymi dyskusjami nad możliwościami użycia tych środków walki w nowym konflikcie zbrojnym. Włosi i amerykańscy sztabowcy stworzyli na początku lat dwudziestych doktrynę, która zakładała, że masowe zastosowanie lotnictwa (szczególnie bombowego) może rozstrzygnąć losy wojny. Odtąd każde miasto i wieś, położone nawet wiele kilometrów od linii frontu, stać się mogło obiektem ataku. Akt taki można było przeprowadzić również za pomocą bomb z gazem bojowym.

W początkach lat dwudziestych w odrodzonej Polsce powstały organizacje, które miały się zajmować propagowaniem lotnictwa oraz przygotowaniem ludności do obrony przeciwgazowej. Były to: Towarzystwo Obrony Przeciwgazowej (powstałe w 1922 roku) oraz Liga Obrony Powietrznej Państwa (1923). Ich powstanie wynikało niejako z konieczności. Nasz wschodni sąsiad rozbudowywał w szybkim tempie swoje siły powietrzne oraz wojska chemiczne. Rosjanie nie wyzbyli się przecież idei wszechświatowej rewolucji i chęci wzięcia odwetu na Polskę za klęskę roku 1920. Niemcy, skrepowani powstaniem traktatu wersalskiego, w tajemnicy kształcili oficerów i żołnierzy dla potrzeb przyszłej Luftwaffe, wojsk chemicznych i pancernych. Korzystali oni ponadto z pomocy Rosjan, którzy chętnie udostępniali im swoje szkoły wojskowe i poligony.

Początkowo Liga Obrony Powietrznej Państwa i Towarzystwo Obrony Przeciwgazowej działały niezależnie od siebie. W początkach 1928 roku obie organizacje połączyły się, tworząc Ligę Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej (LOPP). Rada Ministrów uznała LOPP za towarzystwo wyższej użyteczności publicznej. Jakie zadania spełniać miała Liga? W programie działalności czytamy:

„LOPP:

1. Propaguje wśród społeczeństwa ideę lotnictwa .
2. Krzewi zainteresowanie się nauką o gazach i dąży do zaspokojenia potrzeb obrony lotniczej i chemicznej.
3. Popiera polskie piśmiennictwo naukowe oraz ulepszenia i wynalazki z dziedziny lotnictwa i obrony przeciwchemicznej.
4. Wydaje pisma periodyczne, dzieła naukowe, teoretyczne i podręczniki praktyczne z obydwu dziedzin.
5. Zakłada biblioteki, doświadczalnie, pracownie naukowe, szkoły i stale śledzi za rozwojem ich prac.
6. Organizuje odczyty, wystawy, konkursy, pokazy, pogadanki, kursy instruktorskie i ratownicze, tak w dziedzinie lotnictwa jak i obrony przeciwchemicznej.
7. Buduje lotniska i wszelkie urządzenia lotniskowe.
8. Współdziała w tworzeniu środków przeciwlotniczo-gazowych i popiera wytwórnictwo sprzętu przeciwgazowego.
9. Szkoli personel fachowy z obydwu dziedzin.
10. Organizuje młodzież szkolną.
11. Organizuje koła sportowe w zakresie lotnictwa.
12. Popiera polski przemysł lotniczy”.

Zanim powstało gostyńskie Koło LOPP, na terenie naszego miasta działały inne organizacje, które zajmowały się przygotowaniem ludności na wypadek ataku gazowego. Jedną z nich było Przystosowanie Wojskowe (PW).

7 października 1928 roku o godz. 12.30 na Rynku oddział PW przeprowadził pokaz zady-
miania miasta i pokaz posługiwania się maskami przeciwgazowymi. Tego samego dnia o godz.
17.00 w sali Marczyńskiego kpt. Ziemiański wygłosił wykład na temat obrony przeciwgazowej. Po
prelekcji przeprowadzono kwestę na rzecz Czerwonego Krzyża.

Za datę założenia Koła LOPP w Gostyniu należy uznać 28 stycznia 1929 roku. W skład
pierwszego tymczasowego zarządu weszli: W. Dabiński (starosta), dr. L. Babiak, J. Woziwodzki,
J. Trafankowski (burmistrz Piasków), W. Lange (burmistrz Ponieca). Na zebraniu organizacyjnym
swój akces do Ligi zgłosiło 78 osób. W dniu 2 września 1929 roku odbyło się zebranie, na którym
ukonstytuował się ścisły zarząd w osobach: starosta Dabiński, dr Babiak, Klupś, Beczkiewicz.
W pierwszych 15 miesiącach swej działalności (tj. do marca 1930 roku) LOPP zorganizowała kur-
sy obrony przeciwgazowej dla młodzieży gimnazjalnej (42 uczestników) i dla kolejarzy (23
uczestników), a także kurs obrony przeciwgazowej połączony z kursem sanitarnym dla organizacji
Młodych Polek.

5 kwietnia 1930 roku w sali Jezierskiego odbyło się walne zebranie gostyńskiego Koła
LOPP. Wzięło w nim udział blisko 100 osób. Ze sprawozdania finansowego wynikało, że stan kasy
organizacji wynosił: „w dochodach 3391 zł 70 gr, w rozchodach 2988 zł. Nadwyżkę w kwocie 403
zł i 70 gr złożono w Powiatowej Komunalnej Kasie Oszczędności”. Stwierdzono także osłabienie
działalności Ligi, wobec czego uważano za konieczne przeprowadzenie reorganizacji. Problemom
tym poświęcony był 35 minutowy referat por. pil. T. Szychła. W dyskusji, jaka wywiązał się póź-
niej, starosta M. Korniak zaproponował ożywienie działalności LOPP przez stworzenie 6 kół miej-
scowych w Gostyniu: gimnazjalnego, w szkole powszechnej, w cukrowni, a także koła mieszczañ-
skiego, kolejarzy i pocztowców. Po jednym kole miano utworzyć w Poniecu i Piaskach oraz dwa
koła w Krobi. E. Potworowski postulował utworzenie kół wiejskich przy kółkach rolniczych oraz
Komitecie Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego.

W roku 1930 na jednym z zebrań starosta Korniak zaproponował przeprowadzenie w „Ty-
godniu Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej” pozorowanego ataku lotniczego na poszcze-
gólne miejscowości w powiecie oraz urządzenia kursów ratownictwa przeciwgazowego w istnieją-
cych szpitalach. Na spotkaniu tym wybrano nowy zarząd w osobach: starosta Korniak – prezes,
J. Wadowski – wiceprezes, R. Sura – wiceprezes, dr L. Babiak – sekretarz, E. Potworowski –
skarbnik, W. Lange – członek Zarządu. Zastępcami zostali: dr Wójcik i W. Jezierski. W skład Ko-
misji Rewizyjnej weszli: Kaczmarek, ks. F. Olejniczak, Furmańczak, a także jako ich zastępcy:
Kochowicz i Kordziński. Budżet organizacji uchwalono na sumę 2000 zł.

Od 18 do 25 maja 1930 roku na terenie całego kraju zorganizowano „VII Tydzień Obrony
Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej”. Tydzień ten obchodzono rzecz jasna także w Gostyniu.
W dniu 22 maja odbyło się zebranie informacyjno-organizacyjne, na którym poszerzono skład Za-
rządu o: A. Binkowskiego, W. Mańkowskiego, J. Mazelę, J. Nowakowskiego. Delegatem do Ko-
mitetu Powiatowego LOPP wybrano K. Peiserta. Gościem spotkania był oficer z 3 pułku lotnicze-
go w Poznaniu por. Leciejewicz, który wygłosił referat pt. „Walka lotnicza i chemiczna”. Obchody
„VII Tygodnia Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej” były w naszym mieście nader skrom-
ne. Zorganizowano kwestę uliczną (zebrano 351 zł i 10 gr) oraz rozesłano listy dobrowolnych
składek. Innych imprez nie zorganizowano, argumentując to zbyt późnym powołaniem koła.

Oprócz Koła gostyńskiego zaczęły szybko powstawać koła w innych miejscowościach ów-
czesnego powiatu, tj. w Krobi, Poniecu, Piaskach. Tamtejsi członkowie LOPP także ofiarnie włą-
czyli się w zbiór datków z okazji „VII Tygodnia ...”. W Krobi zebrano 173 złote, w Poniecu 72
złote i 75 groszy, w Piaskach 79 złotych i 31 groszy. Ponadto na terenach gmin wiejskich w powie-
cie uzyskano 172 złote i 75 groszy, w obszarach dworskich 327 złotych, a w szkołach powszech-
nych 191 złotych i 5 groszy. Łącznie zgromadzono 1332 złote i 96 groszy. Kwotę powyższą wpła-
cono na konto Komitetu Wojewódzkiego LOPP w Poznaniu.

W dniach od 23 do 25 sierpnia 1930 roku na stacji kolejowej w Gostyniu można było zwie-
dzać wagon-komorę gazową. Takie ruchome wystawy były doskonałym środkiem dydaktycznym
dla społeczeństwa.

W roku 1930 gostyńskie Koło LOPP przyjmowało zgłoszenia kandydatów w wieku od 16
do 18 lat do lotniczej szkoły podoficerskiej dla małoletnich. W końcu lata tegoż roku przeprowa-
dzono kurs obrony przeciwgazowej dla pracowników Urzędu Pocztowego w Gostyniu. Kurs za-

kończono egzaminem w dniu 26 września. Pocztowcy złożyli także dobrowolną składkę na działalność Ligi w wysokości 39 złotych.

12 października 1930 roku goszczono w Gostyniu mjr. Wiktora Pniewskiego – dowódcę oddziału powstańczego, który w styczniu 1919 roku zdobył lotnisko na poznańskiej Ławicy. Dostojny gość wygłosił odczyt na temat lotnictwa i gazów bojowych. Było to ostatnie poważniejsze przedsięwzięcie zorganizowane przez gostyńskie Koło LOPP w roku 1930.

Rok 1931 – trzeci rok swojej działalności – LOPP zaczęła od zorganizowania w Krobi kursu obrony przeciwgazowej. Rozpoczął się on 7 lutego. Zajęcia odbywały się w soboty od godz. 19.30 do 22.00 w miejscowej szkole. Prowadził je instruktor powiatowy z Gostynia – Dygas.

Jak co roku, tak i w 1931 Liga w ramach akcji propagandowej zorganizowała w dniach od 7 do 14 czerwca „VIII Tydzień Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej”. Atrakcją miały być przelot samolotem sportowym nad Gostyniem. Niestety, pomysł nie doczekał się realizacji w przewidzianym terminie. Samolot Aeroklubu Poznańskiego pilotowany przez sierżanta pilota Schwencera przyleciał do grodu nad Kanią 5 lipca. Pierwszym pasażerem był starosta M. Korniak. Lecąc trasą Gostyń-Poniec-Kuczyna-Krobia-Bodzewko-Piaski-Gostyń, rozrzucano ulotki propagandowe LOPP. Następnie z możliwości przelotu skorzystało około 30 osób. Natomiast obchody „VIII Tygodnia Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej” ograniczyły się w Gostyniu do przeprowadzenia kwesty ulicznej na cele Ligi oraz sprzedaży okolicznościowych naklejek.

Wychodzący w Gostyniu w okresie międzywojennym „Orędownik Gostyński” chętnie udostępniał swoje łamy różnym organizacjom działającym na terenie naszego powiatu. W styczniu 1932 roku w gazecie tej zamieszczono informację o możliwości zakupu za pośrednictwem Komitetu Powiatowego LOPP masek przeciwgazowych. Koszt maski zamykał się w kwocie 20 złotych. Również za pośrednictwem tego pisma starano się pozyskiwać nowych członków.

13 maja 1932 roku w sali starostwa pod przewodnictwem starosty J. Wolfartha odbyło się posiedzenie komitetu organizacyjnego „IX Tygodnia Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej”. W miastach powiatu miano powołać komitety, które zająć się miały we własnym zakresie urządzeniem obchodów „IX Tygodnia...”. W Krobi i w Piaskach tworzeniem komitetów mieli się zająć prezesi miejscowych kół LOPP, zaś w Poniecu naczelnik stacji – Żarnowski. W ramach komitetu gostyńskiego utworzono trzy sekcje: organizacyjną (w składzie: dr L. Babiak, A. Binkowski, K. Peisert, inż. Krzętowski), kwestarską (Wolfarthowa, Psarska, Krawczykowa, ks. Rossa i M. Dabiński) oraz teatralną (J. Walczak, Jaśnikowski, J. Mazela, J. Nowakowski).

6 maja 1932 roku LOPP i miejscowe koło PCK zorganizowały pokaz pozorowanego ataku gazowego. Cztery dni później, 20 maja, w sali Jezierskiego zaprezentowano propagandowo-instruktażowy film pt. „Ochrona ośrodków przemysłowych”. Film pokazywał atak lotniczy z użyciem broni chemicznej na miasto przemysłowe w Polsce oraz akcję ratunkową służb obrony przeciwgazowej. Jako dodatek wyświetlano komedię pt. „Anetka i awionetka”.

Obchody „IX Tygodnia Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej” zainaugurowało w dniu 6 czerwca 1932 roku nabożeństwem w intencji Ojczyzny w gostyńskiej farze. W tę samą czwarcą niedzielę zorganizowano także kwestię uliczną. Przy stolikach ustawionych na Rynku prowadzono zapisy nowych członków Ligi. O godz. 14.30 na Placu 7 stycznia (obok Strzelnicy) przeprowadzono pokaz obrony przeciwgazowej oraz wygłoszono okolicznościowy referat.

Na zakończenie „IX Tygodnia...”, w niedzielę 12 czerwca, zgotowano mieszkańcom Gostynia nie lada atrakcję. Było nią widowisko plenerowo-balistyczne pt. „Szlakiem Niepodległych”, wystawione przez artystów z Poznania. Było to spore wydarzenie kulturalne w naszym mieście. Tak skomentował je „Orędownik Gostyński”: „Widowisko to jest silną propagandą dla LOPP, Związku Obrony Kresów Zachodnich oraz Przysposobienia Wojskowego, dając akcję mocną, niezwykle emocjonującą, o propagandzie antyniemieckiej, a poza tym wzorową balistycznie. Piękne sceny rodzajowe, szarża ułanów, natarcie piechoty, atak gazowy, tabor cygański itd., składają się na imponującą całość”. Porównując obchody „IX Tygodnia Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej” z 1932 roku z poprzednimi stwierdzić należy, że wypadły one imponująco.

W czerwcu 1932 roku na łamach „Orędownika Gostyńskiego” Liga prowadziła akcję propagandową, mającą na celu przekonanie ludności do zakupu masek przeciwgazowych. W końcu sierpnia tegoż roku cała Polska ekscytowała się sukcesem naszych lotników – kapitan pilot Franciszek Żwirko i inż. Stanisław Wigura zajęli pierwsze miejsce w Międzynarodowych Zawodach Lot-

nicznych Challenge. Niestety, zwycięska załoga zginęła niebawem w katastrofie lotniczej pod Cerli-
skiem (Czechosłowacja) w dniu 11 września 1932 roku. Cały kraj okrył się żałobą. Informacje
o tragedii lotników zamieścił „Orędownik Gostyński” w numerze 73 z 14 września 1932 roku.

Ostatnią spektakularną akcją zorganizowaną przez LOPP w Gostyniu w roku 1932 był
próbny alarm przeciwgazowy i jednocześnie próba zaciemnienia miasta. Przeprowadzono je w no-
cy z 11 na 12 października. Z chwilą włączenia syren alarmowych w cukrowni i w siedzibie straży
pożarnej mieszkańcy Gostynia zobowiązani zostali do zgaszenia wszystkich świateł i szczelnego
zasłonięcia okien.

Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej była jedną z wielu organizacji działających
w okresie międzywojennym w Gostyniu. Liga nigdy nie osiągnęła talowej liczebności jak Związek
Strzelecki, Kurkowe Bractwo Strzeleckie, Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. W wielu oficjal-
nych sprawozdaniach z działalności LOPP odnajdujemy wzmianki o małej ilości członków. LOPP
była w okresie swej działalności dotowana z klasy miejskiej. W preliminarzu budżetowym na rok
budżetowy 1931/1932 można odnaleźć wzmiankę o kwocie 250 zł wyasygnowanej przez magistrat
oraz o takiej samej kwocie preliminowanej przez Radę Miejską.

Mimo swej niewielkiej stosunkowo liczebności i możliwości działania Liga przeszkoliła
znaczna ilość mieszkańców grodu nad Kanią i ówczesnego powiatu gostyńskiego w zakresie naj-
prostszych form obrony przeciwgazowej i przeciwlotniczej. Organizacja z całą pewnością przy-
czyniła się do wzrostu aktywności społecznej obywateli ziemi gostyńskiej w okresie II Rzeczypo-
spolitej.